

2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.2-ESFA-V-715 priemonės projekto „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas“

REKOMENDACIJOS DĖL ATNAUJINTŲ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO MOKYMOŠI SUTRIKIMŲ (BENDRŲJŲ, SPECIFINIŲ, NEVERBALINIŲ) TURINTIEMS MOKINIAMS

Rekomendacijas rengė specialioji pedagogė metodininkė Jūratė Savaikaitienė ir specialioji pedagogė metodininkė Edita Šukienė

SUTRIKIMO APIBŪDINIMAS: PAGRINDINIAI POŽYMIAI IR JŲ RAIŠKA

Bendrieji mokymosi sutrikimai

Tai grupė sutrikimų, kurie pasireiškia mokymosi pasiekimų atsilikimu iš dviejų ir daugiau dalykų (skaitymo, rašymo, matematikos ar kitų mokomųjų dalykų), pasireiškiančių įsisavinant mokymosi programą. Šis atsilikimas yra tikėtinas, kai asmens intelektualiniai gebėjimai yra žemi (IQ yra nuo 70 iki 79), tačiau nesiekia labai žemo intelekto ribos (IQ 69 ir žemesnis).

Mokiniai, turintys bendrųjų mokymosi sutrikimų gali turėti gretutinių sutrikimų: dėmesio, aktyvumo, emocijų ir kt. Šių mokinių kognityvinė ir psichosocialinė raida lėtesnė, pažintiniai procesai ir išmokimo dėsningumai panašūs į keleriais metais jaunesnių, žemesnių klasių mokinių, bendrųjų ir dalykinių kompetencijų plėtotė taip pat lėta, o mokymosi pasiekimai dažnai žemesni nei daugumos bendraamžių ar bendrosiose ugdymo programose patenkinamam pasiekimų lygiui nustatytos žinios, supratimas ir gebėjimai.

Bendrųjų mokymosi sutrikimų turinčių mokinių mąstymo procesams būdingi sunkumai susiję su informacijos įsiminimu ir išlaikymu, vykdomosioms pažintinėms funkcijoms stokoja strategijų sprendžiant problemas, todėl ugdymo procese kyla sunkumų planuojant savo veiklą, pastebint, fiksuojant, koduojant, išimenant, saugojant atmintyje bei naudojantis turima informacija, vertinant savo veiklos veiksmingumą, kontroliuojant sprendimo eigą, taikant naujus principus problemoms spręsti, suvokiant naujų sąvokų prasmę, analizuojant esminius ir šalutinius dalykus, atrenkant tekste esminę informaciją ir/ar faktus, darant išvadas.

Dėl sistemingai patiriamų sunkumų ir neigiamų išgyvenimų šiuos mokymosi sutrikimus turintiems mokiniams dažniau formuojasi žema savivertė, lėtėja pažintinis aktyvumas, krenta mokymosi motyvacija, neretai atsiranda emocijų ir elgesio sutrikimai.

<p>Specifiniai mokymosi sutrikimai</p>	<p>Sutrikimai, kurie pasireiškia mažesniais skaitymo, rašymo ir matematikos mokymosi pasiekimais, nei tikėtina pagal intelektinius gebėjimus (kai IQ yra 80 ir aukštesnis) bei vaiko amžių atitinkantį ugdymą. Sutrikimams būdinga, kai dėl atskirų pažinimo procesų neišlavėjimo ar sutrikimo mokymosi pasiekimai neatitinka bendrųjų pasiekimų ir kompetencijų, tačiau jų priežastis nėra intelekto, sensoriniai (rega, klausa) sutrikimai ir netinkamas ugdymas ar sociokultūrinės sąlygos.</p> <p>Skaitymo sutrikimai sukelia mokiniui rimtų sunkumų visame mokymosi procese, nes jie paliečia bet kurią asmens veiklos sritį, jei ji yra susijusi su teksto skaitymu, jo suvokimu, tiksliu sąvokų supratimu ir teisingu jų vartojimu. Užrašytų žodžių iškodavimas, jų supratimas (įprasminimas), skaitomo teksto prasmės suvokimas iš mokinių reikalauja daug pastangų, todėl jie greičiau pavargsta, tampa išsiblaškę, nedėmesingi. Tai trukdo maksimaliai išnaudoti savo gebėjimus mokymosi procese.</p> <p>Skaitymas ir rašymas - tarpusavyje glaudžiai susiję procesai. Beveik visada mokinys, patiriantis sunkumų skaitydamas, jų patiria ir rašydamas. Rašto darbuose stebimos specifinės klaidos: raidžių, raidžių junginių praleidimai, jų sukeitimai vietomis, vienu raidžių keitimo kitomis raidėmis klaidos (ilgųjų-trumpųjų balsių, skardžiujų-dusliųjų priebalsių keitimo klaidos, optiškai panašių raidžių keitimo klaidos, netikslus raidžių grafinis vaizdas). Aukštesnėse klasėse šie mokiniai patiria sunkumų sudarydami ir užrašydami sakinius, kurdami rišlų tekstą.</p> <p>Matematikos mokymosi sutrikimui būdingi daiktų skaičiavimo, aritmetinių veiksmų atlikimo žodžiu (mintinio skaičiavimo) bei raštu ir jų užrašymo, daugybės lentelės įsiminimo sunkumai. Mokiniai gali nesuprasti matematinių sąvokų, todėl gali susidurti su sunkumais sprenddami tekstinius uždavinius, analizuodami kitą žodžiu ar raštu pateiktą mokomąją medžiagą.</p> <p>Matematikos mokymosi sutrikimas dažnai pasireiškia kartu su skaitymo ir rašymo sutrikimais. Šiuos mokymosi sutrikimus dažniausiai lemia nepakankamai išlavėjusi trumpalaikė, darbinė atmintis bei žemesni verbalinių procesų įverčiai, stebimi analizuojant intelekto vertinimo testus.</p> <p>Tačiau mokiniai, kuriems nustatyti specifiniai mokymosi sutrikimai, turi daug stiprybių, kurias galima sėkmingai panaudoti ugdymo procese. Daugelis mokinių pasižymi gerais regimaisiais ir erdviniiais gebėjimais, jiems būdingi kūrybiniai ir meniniai gabumai, loginių ryšių atradimas, gebėjimas matyti visumą, kūrybiškai spręsti problemas. Mokiniai gali atlikti užduotis pagal pavyzdį, suvokti vaizdžiai pateiktą informaciją, gerai atlikti užduotis, kurioms reikia dėmesingumo, pastabumo, regimojo suvokimo ir atminties išlavėjimo, loginių ryšių nustatymo neverbalizuojant, suprasti informaciją žemėlapiuose, planuose, schemose, gerai atlikti praktines užduotis, be klaidų nurašyti tekstą.</p>
--	--

Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<p>Sutrikimai pasireiškia motorinių įgūdžių stoka, sunkumais sprendžiant neverbalines užduotis ir apdorojant vizualinę erdvinę informaciją. Šios grupės mokiniams būdingi mokymosi sunkumai (sunkiai sekasi rašyti, skaičiuoti, sunku suvokti ir vartoti abstrakčias sąvokas atliekant užduotis), motorinių įgūdžių stoka (koordinacijos, pusiausvyros trūkumas, nepakankami rašymo įgūdžiai), vizualinės erdvinės informacijos apdorojimo sunkumai (silpnėsnė regimoji atmintis, netikslus erdvinis suvokimas ir erdvinių ryšių nustatymas, vaizduotės stoka), bendravimo sunkumai (dėl apsunkinto neverbalinės komunikacijos suvokimo, sunkumų prisitaikant naujose situacijose, socialinių įgūdžių stokos). Mokiniai kalba sklandžiai, tačiau jų kalbai trūksta esminių dalykų akcentavimo, visumos suvokimo. Jie per daug dėmesio skiria detalėms, nejaučia neverbalinės aplinkinių reakcijos į savo kalbą. Turėdami gerą verbalinę atmintį, sukaupia daug faktinių žinių, tačiau susiduria su sunkumais, kai turimas žinias reikia pritaikyti naujoje situacijoje, apibendrinti, spręsti problemas. Kuo abstraktesnė ir sudėtingesnė mokymosi medžiaga, tuo daugiau sunkumų patiria ją suprasdami.</p> <p>Verbaliniai šių mokinių gebėjimai yra vidutiniai ar aukštesni nei vidutiniai ir reikšmingai aukštesni nei neverbaliniai gebėjimai. Todėl šie mokiniai gali gerai suprasti ir vykdyti žodines instrukcijas, nuorodas, skirtas žodinei veiklai, atpasakoti perskaitytą tekstą, atsakyti į klausimus, pasakoti iš asmeninės patirties. Tačiau jiems gali būti sunku atlikti užduotis, skirtas veiklai su vaizdine medžiaga, žodžiu apibūdinti paveikslėliuose vaizduojamus daiktus, reiškinius, jų sekas, nes nepakankamai gerai suvokia vaizdžiai pateiktų objektų požymius. Gali būti sunku skirti vizualiai panašias raides, skaitmenis, skaityti smulkų, įmantrų raštą, nurašyti nuo knygos, lentos.</p>
-----------------------------------	--

DALYVAVIMAS UGDYMO PROCESU: KOMPETENCIJŲ ĮGIJIMO GALIMYBĖS IR SUNKUMAI

Pažinimo kompetencija

	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - mokytis dalyko programoje nurodytų faktų ir sąvokų; - atlikti standartines procedūras ir algoritmus; - daiktus ir reiškinius apibūdinti skirtingais raiškos būdais; - atpažinti problemas, kaip tvarkos nebuvimą; - spręsti problemas, kaip tvarkos kūrimą; - mokytis iš savo veiklos; 	<ul style="list-style-type: none"> - apibūdinti dalykui būdingus pagrindinius objektus, reiškinius ir procesus; - taisyklingai/teisingai naudotis taisyklėmis, instrukcijomis; - standartinių procedūrų ir algoritmų taikymą iliustruoti pavyzdžiais; - atlikti mąstymo pagrindimui būdingą veiklą; - kelti klausimus, analizuoti, apibendrinti; - įvardinti vieną ar kelias problemos sprendimo idėjas; - vardinti savo ketinimus, mokymosi proceso eigoje; - koreguoti veiksmus, palyginti pirminius ketinimus su galutiniu rezultatu.

Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - mąstyti kritiškai, daryti išvadas, vertinti ir pagrįsti idėjas, argumentus ir sprendimus; - atlikti užduotis, veiksmus pagal pavyzdį, naudodamas papildomas vaizdines ir kitas pagalbos priemones. 	<ul style="list-style-type: none"> - mokytis dalyko programoje nurodytų faktų ir sąvokų; - sklandžiai naudoti taisykles. - apibūdinti mokomajam dalykui būdingus pagrindinius objektus, savarankiškai atlikti standartinės procedūras, sudėtingas kelių dalių užduotis.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - apibūdinti dalykui būdingus pagrindinius objektus, reiškinius, procesus, jei informacija perteikiama žodžiu, ar siejama su empirine patirtimi; - kelti klausimus, kurie padeda suprasti problemas; - naudojant dalyko žinias spręsti praktines užduotis. 	<ul style="list-style-type: none"> - perprasti dalyko temas, kurios perteikiamos tik grafiškai, schemomis, brėžiniais; - atpažinti ir suvokti žinias skirtinguose kontekstuose; - savarankiškai planuoti veiklą, nustatyti užduočių atlikimo seką.
Komunikavimo kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - parinkti ir vartoti verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas ir pritaikyti komunikavimo situacijai ir adresatui; - pasirinkti komunikavimo kanalą ir priemonę bei pristatyti save gyvai bei virtualioje erdvėje; - taikyti komunikavimo strategiją individualiai bei grupėje. 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertinti mokomąją medžiagą. - gali nukrypti į smulkmenas, nukrypti nuo temos, stokoti komunikavimo kultūros, paviršutiniškai suvokti ir perteikti informaciją.
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - kurti, perteikti, analizuoti ir interpretuoti žodinę informaciją, jei tai remiasi asmenine patirtimi ar skaitomą/klausomą tekstą papildančia vaizdine medžiaga. 	<ul style="list-style-type: none"> - kurti, perteikti, analizuoti ir interpretuoti mokomąją medžiagą, jei tai atliekama remiantis tik skaitymo ir rašymo gebėjimais.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - parinkti ir vartoti verbalines raiškos priemones ir formas; - naudotis komunikavimu kasdieninėje ir ugdomojoje veikloje. 	<ul style="list-style-type: none"> - parinkti, vartoti ir pritaikyti neverbalines raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai, adresatui, kultūriniam kontekstui; - taikyti komunikavimo strategiją komunikuojant individualiai ar grupėje; - analizuoti informaciją, turinčią potekstę.
Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti aiškiai išreikštas savo ir kitų emocijas ir jas atliepti; - įvardinti asmenines savybes, atpažinti individualius ir grupės panašumus ir skirtumus; - naudotis komunikavimo įgūdžiais bendravimui ir socialinei sąveikai; - prisidėti kuriant šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovę; 	<ul style="list-style-type: none"> - savarankiškai siekti asmeninių, socialinės elgsenos bei sveikos gyvensenos akademinių tikslų; - priimti sprendimus atsižvelgiant į saugumo, etinius ir visuomeninius veiksnius; - kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taikyti atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius;

	<ul style="list-style-type: none"> - rūpintis sveikata pasitelkus fizinį aktyvumą ar pagal rekomendacijas, pavyzdžius; - .laikytis sveikos gyvensenos rekomendacijų. 	<ul style="list-style-type: none"> - konstruktyviai užkirsti kelią, valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus.
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti, įvardinti emocijas, elgesį ir vertybes, asmenines savybes ir išorinę pagalbą; - atpažinti kitų emocijas ir jas atliepti; - naudotis bendravimo įgūdžiais veiksmingai komunikuojant; - valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus. 	<ul style="list-style-type: none"> - siekti asmeninių, socialinės elgsenos bei sveikos gyvensenos tikslų, jei tai atliekama remiantis tik skaitymo ir rašymo, matematikos gebėjimais.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti, įvardinti emocijas, elgesį ir vertybes, asmenines savybes ir išorinę pagalbą, kai informacija pateikiama žodine išraiška; - kasdieninėse akademinėse ir socialinėse situacijose taikyti įgytus atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius; - vertinti sveikatą, kaip vieną iš esminių vertybių, suprasti sveiko gyvenimo būdo svarbą sveikatai. 	<ul style="list-style-type: none"> - suprasti ir įvardinti savo ir kitų emocijas ir elgesį; - naudotis neverbalinio komunikavimo įgūdžiais, siekiant veiksmingo bendravimo; - kurti produktyvų socialinį kontaktą su bendraamžiais; - spontaniškai judėti, žaisti, mankštintis, naudoti skirtingų sporto šakų elementus kasdienėje ir ugdomojoje veikloje.

Pilietiškumo kompetencija

	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti, žinoti pagrindines piliečio teises ir pareigas; - suprasti socialinę atsakomybę dėl savo veiksmų ir jų pasekmių, - įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, pasirinkti įvairius savanoriavimo ir labdaringos veiklos formas ir būdus; - įvardinti pagrindinius valstybės dokumentus, simbolius, šventes gebėti gerbti kito nuomonę ir kitokią pilietinę poziciją, jausti solidarumą ne tik su šalia esančiais, bet ir viso pasaulio piliečiais; - gebėti atpažinti situacijas, kurios kelia grėsmę visuomenei, kai pažeidžiamos asmeninės arba kito asmens teisės bei imtis aktyvių veiksmų, dalyvauti jas ginančioje veikloje; - suvokti įsipareigojimo gerbti ir saugoti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir suverenumą svarbą, pagrindinių valstybės institucijų paskirtį ir funkcijas, pilietinio dalyvavimo formas ir būdus. - suvokti, kad valstybė stiprinama ne tik ginant išorę, bet ir rūpinantis visuomene, tausojant kultūros ir gamtos išteklius, suprasti aktyvaus dalyvavimo svarbą tausojant išteklius ir kuriant darnią aplinką. 	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti piliečio ir valstybės santykį, ir prisiimti atsakomybę dėl valstybės ir visuomenės raidos; - suvokti, kas yra pilietinė visuomenė, gebėti paaiškinti pagrindinius jos principus ir vertybes, rinktis veiksmingus jos stiprinimo būdus, analizuoti pilietinės kultūros apraiškas; - tirti pilietines ir bendruomenės problemas bei įgyvendinti su jomis susijusias iniciatyvas ir pokyčius; - kurti savarankiškai, analizuoti ir kritiškai vertinti žiniasklaidoje pateikiamą informaciją, suvokti žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažinti propagandos apraiškas ir siūlyti konstruktyvius jų įveikimo būdus; - analizuoti politinius procesus ir juos kritiškai vertinti; - analizuoti, kaip žmonės daro įtaką kitiems visuomenės nariams.

Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti piliečio ir valstybės santykį, prisiimti atsakomybę dėl valstybės ir visuomenės raidos; - dalyvauti bendruomenės ir visuomenės gyvenime, tirti problemas, inicijuoti ir įgyvendinti pokyčius; - gerbti žmogaus teises ir laisves, atpažinti situacijas, kai jos yra pažeidžiamos, imtis aktyvių veiksmų jas ginant. 	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti informacijos turinį, kuriame naudojamas dalykinis abstraktus informacijos perteikimo stilius; - analizuoti medijose pateikiamą politinę ir visuomeninę informaciją; - kurti žodinius ir rašytinius pasakojimus visuomenės gyvenimo ir politinėmis temomis dėl sudėtingos ir specifinės šios srities leksikos.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti piliečio ir valstybės santykį; - dalyvauti bendruomenės ir visuomenės gyvenime; - suvokti ir gerbti žmogaus teises ir laisves. 	<ul style="list-style-type: none"> - suprasti ir vartoti abstrakčias sąvokas; - analizuoti demokratinės visuomenės problemas; - argumentuoti savo nuomonę (požiūrį); - analizuoti medijose pateikiamą politinę ir visuomeninę informaciją.
Kūrybiškumo kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - identifikuoti problemas ir kūrybines galimybes; - veikti etiškai, savarankiškai kurti, nebijoti rizikuoti ir klysti, lanksčiai naudoti kūrybos būdus ir priemones, dalintis kūrybos rezultatais; - pasirinkti sau reikšmingas idėjas; - tobulinti ir pristatyti kūrybos rezultatus; - pristatyti produkto/sprendimo naujumą, kūrybos procesą. 	<ul style="list-style-type: none"> - rinkti, sieti ir kritiškai vertinti kūrybai reikalingą informaciją bei dalintis žiniomis, idėjomis, patirtimi; - kelti idėjas, siūlyti sprendimus, pasirinkti kitiems reikšmingas idėjas, jas apsvarstyti iš skirtingų perspektyvų; - vertinti produkto/sprendimo naujumą, kūrybos procesą.
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - identifikuoti problemas ir kūrybines galimybes; - dalintis žiniomis, idėjomis, patirtimi; - generuoti idėjas ir/ar sprendimus; - kurti savarankiškai, nebijodamas rizikuoti ir klysti; - lanksčiai naudoti (neverbalinius) kūrybos būdus ir priemones; - vertinti produkto ar sprendimo naujumą, vertingumą; - vertinti savo ir kitų kūrybos procesą. 	<ul style="list-style-type: none"> - rinkti kūrybai reikalingą informaciją, naudotis rašytiniais šaltiniais; - sklandžiai kurti įvairias istorijas, pasakojimus, įvairių tipų ir žanrų tekstus, išbandyti skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus, taikyti pagrindines akademinio rašymo strategijas.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - identifikuoti problemas ir kūrybines galimybes; - rinkti, sieti ir vertinti kūrybai reikalingą verbalinę informaciją; - dalintis žiniomis, idėjomis, patirtimi; - atlikti kūrybines užduotis įprastomis aplinkybėmis; - kurti individualiai. 	<ul style="list-style-type: none"> - suprasti ir vartoti abstrakčias sąvokas; - rinkti, sieti ir vertinti kūrybai reikalingą neverbalinę informaciją; - atlikti kūrybines užduotis naujomis aplinkybėmis; - derinti asmeninius ir kitų interesus, lūkesčius, atsižvelgti į skirtingas perspektyvas; - kurti grupėje.

Kultūrinė kompetencija		
	Mokinio galimybės	Mokinio sunkumai
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - susipažinti ir rinkti informaciją apie bendriausius kultūros reiškinius; - atpažinti etninės kultūros objektus ir reiškinius, - įgyvendinti individualius meninius ir kultūrinius interesus, talentus bei polinkius; - aktyviai dalyvauti kultūrinėje veikloje kaip kūrėjas, atlikėjas, aktyvus stebėtojas, vartotojas; - pritaikyti kultūrinės žinias ir gebėjimus asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime; - suprasti, kad kultūra nėra vienalytė; - suvokti, kad kitų kultūrų atstovų pasaulėžiūros, normos, praktikos ir papročiai gali skirtis nuo tų, kurios vyrauja gyvenamoje vietoje. 	<ul style="list-style-type: none"> - sisteminti ir apibūdinti informaciją apie bendriausius kultūros reiškinius; - suvokti Lietuvos kultūros kontekstą, suprasti šiuolaikinės Lietuvos kultūros raidos tendencijas; - analizuoti, palyginti ir interpretuoti savąją ir kitas kultūras, jų prasmę, vertę, kontekstus bei tarpusavio ryšius; - kritiškai suvokti kultūros formų, reiškinių, tradicijų tāsos svarbumą; - suvokti, paaiškinti ir pagrįsti, kaip ir kodėl kultūra yra esminis asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę konstruojantis komponentas;
Specifiniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - dalyvauti mokyklos, bendruomenės, regiono ir Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime; - įgyvendinti savo meninius ir kitus kultūrinius interesus, talentus bei polinkius; - pritaikyti kultūrinės žinias ir gebėjimus asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime; - suprasti, kad kultūra nėra vienalytė; - suvokti, kad kitų kultūrų atstovų pasaulėžiūros, normos, praktikos ir papročiai gali skirtis nuo tų, kurios vyrauja gyvenamoje vietoje. 	<ul style="list-style-type: none"> - ugdytis kultūrinį išprusimą skaitant, nagrinėjant, interpretuojant, lyginant ir vertinant įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių bei visuotinės literatūros kūrinius; - reikšti mintis, kurti įvairių žanrų tekstus žodžiu ir raštu taisyklinga, aiškia bei turininga kalba.
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> - atpažinti, sisteminti, apibūdinti Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros reiškinius; - įgyvendinti savo meninius ir kitus kultūrinius interesus, talentus bei polinkius. 	<ul style="list-style-type: none"> - suvokti ir kurti vizualinius menus; - kritiškai vertinti įvairias kultūros formas ir reiškinius.
KOMPETENCIJŲ ĮGIJIMO STRATEGIJOS IR UGDYMO SI REKOMENDACIJOS		
Bendrieji mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ugdymą organizuoti ir ugdymo turinį pritaikyti vadovaujantis įtraukiojo ugdymo principais: <ul style="list-style-type: none"> - mokymo(-si) tikslus orientuoti į individualių mokinio galių realizavimą, - mokymosi(-si) metodus, būdus ir priemones parinkti atsižvelgiant į mokymosi stilių, individualią pažintinę raidą ir poreikius, įprastinius ugdymosi metodus ir būdus derinti su alternatyviais, - ugdymo turinio pritaikymą orientuoti į mokymo(-si) paramą ir švietimo pagalbos teikimą, įveikiant mokymosi kliūtis; 	

- ✓ Šiems mokiniams rengiami Individualus ugdymo bei pagalbos mokiniui planai (gali būti apjungiami), gali būti pritaikomos bendrojo ugdymo programos, kuriose numatomi ugdymo turinio pritaikymo tikslai ir pagalbos būdai bei formos.
- ✓ Pritaikant ugdymo aplinką parinkti tinkamą, kuo mažiau dėmesį blaškančią ugdymo vietą klasėje;
- ✓ Mokomąją medžiagą pritaikyti atsižvelgiant į mokinio galias ir poreikius, ugdymo tikslus ir pritaikomos programos turinį;
- ✓ Raštu pateiktas užduotis perskaityti ar įgarsinti, naudojant informacines technologijas;
- ✓ Viešo kalbėjimo užduotis atlikti mokiniui įprastoje aplinkoje su pažįstamais asmenimis;
- ✓ Aktyvuoti mokinio domėjimąsi mokymusi, planuojant interesus atitinkančią tikėtinų mokymosi sėkmių ir iššūkių balansą (kad užduotys nebūtų per lengvos ar per sunkios);
- ✓ Mokyti naudotis veiklos planu (rašytinėmis ir vizualinėmis instrukcijomis, jų sekomis, užduočių atlikimo schemomis);
- ✓ Sistemingai ir nuosekliai mokyti ugdymosi procese naudotis papildomomis priemonėmis (schemomis, lentelėmis, grafikais, diagramomis, taisyklėmis algoritmais ir pan.).
- ✓ Naujai pateikiamą informaciją sieti su turimomis žiniomis ir individualia praktine patirtimi.
- ✓ Sistemingai kartoti ir įtvirtinti išmoktą medžiagą.
- ✓ Mokyti mokytis: rasti, išskirti ir pabraukti esminę informaciją, pagrindinę mintį, ją pasižymėti.
- ✓ Rišliosios kalbos plėtotę skatinti inicijuojant mokinio pasakojimus apie emociškai pozityvią ir aktualią jam asmeninę patirtį;
- ✓ Teksto analizės užduotyse mokyti nustatyti ir įvardinti pagrindinius personažus, atpasakoti įvykių sekas, apibendrinti, suprasti pasekmes.
- ✓ Nurodymus, paaiškinimus ir instrukcijas pateikti įvairiais būdais (pvz., audialiniu, vizualiniu ir kt.)
- ✓ Perteikiant informaciją, daryti trumpas pauzes, kad mokinys(ė) turėtų daugiau laiko informacijai suprasti;
- ✓ Sudėtingesnes užduotis išskaidyti į etapus, įsitikinti, ar mokinys suprato, ką ir kaip reikia atlikti, mokyti pasižymėti veiksmų seką;
- ✓ Pateikti užduoties atlikimo pavyzdžių, o mokantis atlikti užduotį pagal pavyzdį, teikti individualią pagalbą;
- ✓ Kurti teigiamus emocinius santykius, palaikyti akių kontaktą su vaiku (žinoma, jei jis priimtinas moksleiviui(ei)),
- ✓ Sistemingai mokyti klausti, jei nesupranta nurodymų, paaiškinimų, instrukcijų;
- ✓ Lavinti dėmesio sukaupimo ir išlaikymo gebėjimus, skatinant susikaupti tiek laiko, kiek jis(ji) tik pajėgia, palaipsniui pailginant susikaupimo periodą, už kurį paskatinama;

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Daug dėmesio skirti mokymui apibūdinti, lyginti, klasifikuoti, atlikti nuoseklius veiksmus: kopijuoti, kirpti, rašyti rankraščiu, jungti detales į visumą, visumą išskaidyti į dalis ir pan.
<p>Specifiniai mokymosi sutrikimai</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Taikyti <i>kartojimo</i> (informacijos atranka ir įsisavinimas), <i>plėtojimo</i> (ankstesnių žinių integravimas su pateikta medžiaga), <i>organizavimo</i>, <i>informacijos sisteminimo</i> (informacijos atrinkimas ir teminių ryšių kūrimas darbinėje atmintyje), <i>afektyvines</i> (išsiblaškymą keliančių veiksmų sumažinimas) strategijas (Weinstein ir Mayers). ✓ Taikyti <i>mokinių bendradarbiavimo</i> (projektinė veika, darbas grupėse - kai pasiskirstoma darbo dalimis ir sukuriamas bendras produktas, kai kiekvienas mokinytis pagal savo galimybes, gebėjimus ir stiprybes prisideda prie galutinio rezultato), <i>bendraamžių pagalbos</i> (mokiniai, mokydami vieni kitus, padėdami vieni kitiems, kartu mokosi patys) strategijas. ✓ Struktūruoti kiekvieną pamoką: kiekvienos pamokos pradžioje <i>žodžiu ir vaizdu</i> pristatyti, ko bus mokomasi, mokiniui aiškiai pažymėti, kokios užduotys turi būti atliktos, naudoti tarpinį atsiskaitymą atliekant užduotis. ✓ Sudėtingiausių dalykų mokytis pamokos pradžioje. ✓ Leisti mokiniui pačiam nusistatyti darbo tempą. Skirti daugiau laiko užduotims atlikti. ✓ Ugdomąją medžiagą pateikti įvairiais būdais (vaizdu, garsu, judesiu), remtis pavyzdžiais iš gyvenimo, artimos aplinkos. ✓ Kuo dažniau naudoti teigiamus vertinimus, paskatinimus už gerai atliktą užduotį ar jos dalį. ✓ Ugdyti pasitikėjimą savimi, padėti pajusti savo vertę. Pamokose įtraukti užduočių, kurios leistų mokiniams atskleisti jų stiprybes. ✓ Leisti atsitraukti nuo veiklos, pajudėti, jei mokinytis nebegali susikaupti ir atlikti užduoties. ✓ Jei mokinytis atlieka visas skirtas užduotis, nebeduoti papildomų užduočių, o leisti pasirinkti veiklą, motyvuojančią mokinytį, bet netrukdančią klasei. ✓ Mokymosi motyvacija mažėja, kai užduotys yra per sudėtingos arba kai mokinytis nesulaukia „atlygio“ (įvertinimo) už atliktas užduotis. Neatlikta ir neįvertinta užduotis mažina motyvaciją atlikti kitas užduotis ir stengtis jas atlikti teisingai. Todėl: <ul style="list-style-type: none"> - pradėti nuo lengvos užduoties, kurią atlikdamas mokinytis patirtų sėkmę; - pamažu, bet užtikrintai stiprinti žinias ir gebėjimus (vienu metu įtvirtinant po 1-2 taisykles, veiksmų atlikimo sekas ar pan.). Vėliau, jei prireiks, leisti naudotis paties susidarytais taisyklių rinkiniais;

- ✓ Personalizuoti, suasmeninti užduotis (sieti su mokinio domėjimosi sritimi ar artimiausia aplinka).

Rekomendacijos ugdant specifinį skaitymo mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Esant galimybei, parinkti tekstą, kurį skaityti būtų patogiau (didesni tarpai tarp eilučių, didesnis šriftas. Lengviausiai skaitomi tekstai, spausdinti „Arial“, „Verdana“ šriftu. Vengti pasvirojo šrifto).
- ✓ Skaitomą tekstą dengti skaidria (permatoma) spalvota kortele, mažinančia popieriaus lapo ir raidžių kontrastą.
- ✓ Dengti eilutę po skaitoma eilute. Sudėtingesnės struktūros žodžius suskirstyti skiemenimis.
- ✓ Skaitomame tekste papildomai pažymėti painiojamas raides (k-g, š-ž, p-b, t-d – vienu metu tik vieną porą painiojamų raidžių, kai jos įsitvirtins – kitą porą ir t.t.)
- ✓ Lavinant skaitymo techniką, atskirti užduotis: kai lavinamas skaitymas, susitelkti tik į skaitymą, kai teksto suvokimas – neakcentuoti skaitymo klaidų.
- ✓ Daugiau laiko skirti užduotims, kuriose yra skaitymo dalis. Žodžių iškodavimas (perskaitymas) iš mokinio atima labai daug laiko ir jėgų, todėl mažinkite skaitomo teksto apimtį, prioritetu laikydami skaitymo kokybę. Likusį neperskaitytą tekstą mokinys galėtų išklaudyti.
- ✓ Įsimintiną informaciją pateikti kuo įdomiau: vaizdiniu, emociniu būdu, remiantis mokinio turima patirtimi.
- ✓ Įsitikinti, ar mokinys tiksliai suprato svarbiausią žodinę informaciją (tekstinio uždavinio sąlygą, užduotį, instrukciją, svarbiausią dalyko informaciją), skaitomų ar išgirstų žodžių prasmę.
- ✓ Svarbias užduotis ar uždavinių sąlygas perskaityti garsiai, pažymėti svarbiausius tekstinio uždavinio ar užduoties elementus.
- ✓ Mokyti įsiklausyti į trumpus ir paprastus nurodymus, ir juos pakartoti, pasakyti savo žodžiais (interpretuoti). Nurodymus ir užduotis formuluoti ramiai, aiškiai, tinkamu tempu ir etapais (atlikus vieną dalį, paaiškinti kitą).
- ✓ Žodinę informaciją susieti su vaizdine medžiaga.
- ✓ Sudaryti skaitomo teksto planą, apibendrinimą, leisti juo naudotis mokiniui pasakojant.
- ✓ Kūrinius, kuriuos mokinys turi žinoti, bet jam sunku perskaityti, leisti išklaudyti (skaito klasės draugai, šeima, klausomasi įrašų).
- ✓ Leisti klasėje analizuojamus sudėtingesnius tekstus iš anksto persiskaityti namie (perskaito pats ar šeimos nariai).
- ✓ Klausimus, į kuriuos reikės rasti atsakymus klausantis teksto, pateikti darbo pradžioje.

- ✓ Pažymėti skaitomo teksto vietas, kuriose gali būti svarbi informacija.
- ✓ Papildomos literatūros skaitymo užduotį keisti į įgarsintų knygų klausymą arba derinti klausymą ir knygos teksto sekimą.
- ✓ Neprašyti atsakinėti, kalbėti viešai, prieš klasę, jei manote, kad mokinys gali klysti.
- ✓ Skirti daugiau laiko užduočių atlikimui. Kokybės siekti kiekybės sąskaita.

Rekomendacijos ugdant specifinį rašymo mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Mažinti rašto darbų apimtį. Kai kuriuos rašto darbus leisti atsiskaityti žodžiu.
- ✓ Padėti mokiniui pradėti užduotį (parodyti atlikimo pavyzdį).
- ✓ Teksto kūrimo raštu darbus leisti rašyti iš anksto paruošose formose (jose turi būti struktūruotai pateiktos tam tikros dalys, pateikiami klausimai, į kuriuos atsakydamas mokinys galėtų tinkamai atlikti užduotį).
- ✓ Nereikalauti rašyti sudėtingos konstrukcijos sakiniais. Leisti rašyti mažesnės apimties rašto darbus.
- ✓ Atskirti užduotis: kai lavinama rašysena, dėmesį sutelkti tik į raidžių rašymą, kai vertinamos žinios – į žinias.
- ✓ Mokant rašyti žodį be klaidų naudoti strategiją *žiūrėk - pridenk - rašyk - pasitikrink*.
- ✓ Jei reikia, lapuose paryškinti linijas.
- ✓ Leisti mokiniui tyliai sau diktuoti užrašomus žodžius.
- ✓ Kartu su mokiniu sudaryti ir pamokų bei žinių patikrinimo metu leisti naudotis taisyklių rinkiniais, lentelėmis, atmintinėmis, schemomis.
- ✓ Pamokų metu pateikti trumpas, aiškias, papildoma informacija neperkrautas užduotis.
- ✓ Vengti skirti kontrolinių darbų, rašinių perrašinėjimo užduočių.
- ✓ Nereikalauti dailaus rašto arba leisti tekstą rašyti kompiuteriu.
- ✓ Kai kurias užduotis pakeisti taip, kad nereiktų daug rašyti, o atlikti testo būdu ar iš anksto pateiktoje formoje įrašyti trūkstamus elementus.

Rekomendacijos ugdant specifinį matematikos mokymosi sutrikimą turintį mokinį:

- ✓ Skirti daugiau laiko užduotims atlikti ar sumažinti panašių pratimų skaičių.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Perskaityti ir paaiškinti užduotis garsiai. Naudoti konkrečius pavyzdžius, siejančius matematiką su artima aplinka ar mokinio turima patirtimi. ✓ Naudoti vaizdinę medžiagą sprendžiant uždavinius. ✓ Užduotis pateikti etapais, išradingai, įdomiai. Naudoti tarpinį atsiskaitymą. ✓ Padėti naują informaciją susieti su jau turimomis žiniomis. ✓ Skirti daugiau laiko pasižymėti esminę informaciją, mokyti susidaryti schemas, užrašus, priminimus. ✓ Sumažinti mechaniškai nurašomos informacijos kiekį (naudoti kopijuotas ar spausdintas užduotis). ✓ Pamokų metu leisti naudotis papildomomis priemonėmis (skaičiuotuvu, daugybės lentele, formulėmis, sprendimų pavyzdžiais).
Neverbaliniai mokymosi sutrikimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Taikyti <i>kartojimo</i> (informacijos atranka ir įsisavinimas), <i>plėtojimo</i> (ankstesnių žinių integravimas su pateikta medžiaga), <i>organizavimo</i>, <i>informacijos sisteminimo</i> (informacijos atrinkimas ir teminių ryšių kūrimas darbinėje atmintyje), <i>afektyvines</i> (išsiblaškęs keliančių veiksmų sumažinimas) strategijas (Weinstein ir Mayers). ✓ Taikyti <i>mokinių bendradarbiavimo</i> (projektinė veika, darbas grupėse - kai pasiskirstoma darbo dalimis ir sukuriamas bendras produktas, kai kiekvienas mokinys pagal savo galimybes, gebėjimus ir stiprybes prisideda prie galutinio rezultato), <i>bendraamžių pagalbos</i> (mokiniai, mokydami vieni kitus, padėdami vieni kitiems, kartu mokosi patys) strategijas. ✓ Pradėti nuo paprastesnių pritaikymų (įprastų ugdymo strategijų, metodų, veiklų pritaikymo), neskubant keisti ugdymo tikslų; ✓ Mokomąją medžiagą pateikti nuosekliai sunkėjančia tvarka (nuo paprasčiausių iki sudėtingesnių užduočių). Tuomet pritaikymai galės rasti tik ten, kur mokinys patirs sunkumų. ✓ Planuojant ugdymo procesą remtis gera mokinio girdimąja atmintimi. ✓ Vartoti konkrečias žodines instrukcijas. Mokydamasis naują medžiagą mokinys jas geriau supras, nei paremtas vaizdinėmis priemonėmis, palyginimais, metaforomis, užuominomis. ✓ Aiškiai suformuluoti ir nurodyti mokiniui veiklos tikslą, uždavinius, darbo etapus. ✓ Didesnės apimties užduotis skaidyti dalimis, įvertinti kiekvieną atliktą užduoties dalį. ✓ Vengti vizualine informacija perkrauto ir motorinių įgūdžių reikalaujančio mokymo turinio.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pritaikyti rašymo priemonės ir rašymo užduotis (patogi laikyti, didesnė rašymo priemonė, daugiau vietos rašymo užduočiai atlikti, paryškintos, platesnės eilutės ir paraštės). ✓ Leisti mokiniui tyliai žodžiu komentuoti savo neverbalinę veiklą. ✓ Prieš skaitant tekstą, užduoti klausimus, kurie padėtų suprasti skaitomą tekstą, nustatyti priežasties-pasekmės ryšius. ✓ Įsitikinti, ar mokinys suprato skaitytą tekstą. Jei ne, paaiškinti kuo paprasčiau. ✓ Įtvirtinti sąvokas, nusakančias padėčių erdvėje, kiekį, dydį ir kitas lyginamąsias charakteristikas, prielinksnių reikšmes. ✓ Padėti ir pratinti tiksliai užsirašyti aritmetinių veiksmų atlikimo užduotis, nes dažnai skaičiavimo klaidos atsiranda dėl netikslaus veiksmo užrašymo. ✓ Didesnių sunkumų mokinys gali patirti suprasdamas geometrijos, statistikos pradmenis. Žodžiu pakomentuoti diagramas, schemas, lenteles, pažymėti jose svarbiausią informaciją; mokant geometrijos naudoti trimates geometrines figūras, pažymėti svarbiausias šių figūrų dalis, žodžiu aptarti jų sandarą; geometrines figūras sieti su artimoje aplinkoje esančiais daiktais. ✓ Geografijos, istorijos pamokose papildomai žodžiu paaiškinti žemėlapiuose pateiktą informaciją. ✓ Dailės pamokose daugiau dėmesio skirti kūrybinei saviraiškai, nei tiksliam daiktų atvaizdavimui. ✓ Fizinio ugdymo pamokose siekti saugiai atlikti mokinio galias atitinkančius pratimus, pamažu pereinant prie sudėtingesnių; atidžiai įvertinti mokinio galimybes dalyvauti komandiniuose žaidimuose ar parinkti tinkamiausią poziciją žaidime.
--	--

Ugdymosi pasiekimų vertinimo ypatumai (slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis)

<p>Bendrieji mokymosi sutrikimai</p> <p>Specifiniai mokymosi sutrikimai</p> <p>Neverbaliniai mokymosi sutrikimai</p>	<p>Ugdant mokinių kompetencijas didėja formuojamojo vertinimo svarba, nes mokinių asmeninė pažanga daug labiau priklauso nuo formuojamojo vertinimo nei nuo apibendrinamojo. Bendrųjų mokymosi sutrikimų turinčius mokinius svarbu mokyti stebėti savo mokymąsi, jį planuoti ir apmąstyti, analizuoti sėkmes ir nesėkmes, padėti pasirinkti ko ir kaip mokysis, mokyti analizuoti savo mokymosi rezultatus. Jų mokymosi tempas yra daug lėtesnis, sėkmės retesnės o žinios dažnai neišsamios ir nepakankamai tikslios, todėl jiems reikalingas palaikantis, pastiprinantis, pozityvus, skatinantis mokyti grįžtamasis ryšys – objektyvi informacija apie klaidas ir žinių trūkumus, atkreipiant dėmesį ir į sėkmes, nes šių sutrikimų turinčių mokinių mokymosi motyvacijai ir darbingumui palaikyti būtinas nors minimalus sėkmių lygis. Minimalus sėkmių lygis pirmiausia turi būti užtikrinamas parenkant tinkamas užduotis ir nustatant adekvačius mokinio galioms vertinimo kriterijus. Tik objektyvus grįžtamasis ryšys ir formuojamasis vertinimas atlieka savo funkciją – padėti realiai įsivertinti mokymosi rezultatus. Mokytojo laiku</p>
--	--

teikiamas palaikantis, pozityvus grįžtamasis ryšys yra viena svarbiausių mokomosios paramos dalių. Grįžtamąjį ryšį mokinys gali gauti ne vien tiesiogiai iš mokytojo, bet ir lygindamas savo darbą su pavyzdžiu, gaudamas informaciją iš kitų mokinių ar naudodamas kompiuterines mokymo priemones.

- ✓ Atlikdami *įvairias, skirtingų gebėjimų reikalaujančias* užduotis, šie mokiniai *gali pasiekti bet kurį* (slenkstinį, patenkinamą, pagrindinį, aukštesnįjį) *pasiekimų lygį* ir būti atitinkamai įvertinti.
- ✓ Mokinio pasiekimus lyginti su ankstesniais jo paties pasiekimais, pastebėti ir akcentuoti pažangą, nesėkmes ir klaidas pateikti kaip tobulėjimo galimybę.
- ✓ Mokinio naudojamos papildomos mokymo priemonės (pvz., taisyklių rinkiniai), teikiama pagalba (užduočių įgarsinimas, užduoties atlikimo pavyzdžio demonstravimas) ar sumažintos užduočių apimtys neturėtų būti žemesnio įvertinimo priežastimi.
- ✓ Rašto darbuose klaidų, atsirandančių dėl painiojamų skardžiųjų-dusliųjų priebalsių (pvz.: p-b, t-d, k-g), ilgųjų-trumpųjų balsių (pvz.: i-y, u-ū), nelaikyti klaidomis ar grupę vienos rūšies klaidų skaičiuoti kaip vieną klaidą.
- ✓ Rašto darbuose optiškai panašių raidžių (m-n-u, p-b-d ir kt.) painiojimo, raidžių rašymo ar jungimo netikslumų nelaikyti klaidomis.
- ✓ Neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės teisingą atsakymą vertinti teigiamai.

BENDRADARBIAVIMAS

Pagrindinė mokytojo užduotis, bendraujant su tėvais - imtis iniciatyvos padedant jiems suprasti, nuo ko priklauso vaiko mokymosi sėkmė.

Pagrindinė mokytojo užduotis, bendraujant su kitais mokytojais ir specialistais - suderinti keliamus tikslus, specialistų teikiamos pagalbos sritis, būdus ir formas.

Bendradarbiavimas tarp mokytojo, specialistų, kitų mokytojų, mokinio ir jo tėvų tampa rezultatyviu, kai bendraujant visiems drauge suprantami visų lūkesčiai, įvertinami ir tenkinami ugdymosi poreikiai, susitariama dėl vieningų reikalavimų ir laukiamų rezultatų.

LITERATŪRA:

1. Ališauskas, A., Galvydytė, J. (2017) Mokinių, turinčių mokymosi sutrikimų, psichosocialinė charakteristika. *Specialusis ugdymas*, 1 (36), 9-47.
2. Augustinienė, A., Simonaitienė, B. Mokymosi strategijos ir mokinių pasiekimų sąsajos. (Mokslo monografija). KTU, 2020.
3. Galkienė, A. *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*, VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2005.

4. Gedutienė, R. *Disleksija – nuo įvertinimo iki įveikos*, Klaipėdos universiteto leidykla, 2018
5. Juškienė, V., Fiurst, A., Saikauskienė, E., Metodinės rekomendacijos mokytojams dėl pradinio ir pagrindinio lietuvių kalbos ugdymo programų pritaikymo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių [žiūrėta 2022-01-30]. Prieiga internete: <https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/itraukties-pletros-skyrius/itraukusis-ugdymas/pagalba-mokyklai-ir-mokytojui/>
6. Kibildienė, R., *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių matematikos mokymo ypatumai. Metodinės rekomendacijos mokyklų pedagogams ir specialistams*, ŠMM, SPPC, 2009. [žiūrėta 2022-02-05].
Prieiga internete: <https://www.zudermanas.klaipeda.lm.lt/attachments/article/117/Matematikos%20mokymo%20ypatumai.pdf>
7. LR Švietimo Įstatymo Nr. I-1489 68 straipsnio pakeitimo įstatymas
8. LR švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 18 d. įsak. Nr. V-1317 „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“.
9. LR Vyriausybės programa, patvirtinta LR Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72, XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“
10. LR ŠMSM 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. V-1317 „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“
11. *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas*, LR ŠMM, LR SAM, LR SADM 2011-07-13, įsak. Nr. V-1265/V-685/A1-317.
12. *Mokymosi, aktyvumo ir dėmesio sutrikimai. Metodologinis vadovas*. [žiūrėta 2022-02-01]. Prieiga internete: www.helpdeskinld.com

NAUDINGOS NUORODOS:

1. www.helpdeskinld.com (rekomendacijos mokytojams ir tėvams dėl pagalbos būdų mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl mokymosi sutrikimų, aktyvumo ir dėmesio sutrikimų)
2. <https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/> (įgarsintos knygos 5-8 klasių mokiniams)
3. www.labirintas.com (mokymosi ypatumų centras, padedantis vaikams, tėvams ir specialistams spręsti mokymosi ir sunkumų keliamus iššūkius)

4. www.labiblioteka.lt (Lietuvos aklųjų biblioteka, kurios paskirtis – tenkinti asmenų, negalinčių skaityti įprasto spausdinto teksto, kultūrinius ir informacinius poreikius)
5. <https://www.zudermanas.klaipeda.lm.lt/attachments/article/117/Matematikos%20mokymo%20ypatumai.pdf> (Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių matematikos mokymo ypatumai)
6. https://duomenys.ugdome.lt/saugykla/tvs/141/files/skaitmeniniu_priemoniu_sarasas_2020-09-11_.pdf (skaitmeninių priemonių sąrašas)
7. <https://smsm.lrv.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-pradinis-ugdymas/ugdymo-planai>
8. <https://www.mokykla2030.lt/kompetenciju-ir-vaiko-raidos-aprasai/>